

ταλῆ πασᾶ ἐπέφερε φυσικά καὶ ἄλλας πιέσεις τῶν πολιτῶν καὶ μεταξὺ ἄλλων καὶ τὸ κλείσιμον τῆς Ἀκαδημίας, ἣ ὅποια, φαίνεται, ἐθεωρήθη ἐστία ἐπαναστατικῆ, εὐτυχῶς ἄνευ ἄλλων περραιτέρω συνεπειῶν. Ἄντ' αὐτῆς δὲ τότε πρὸς ἐξοικονόμησιν τῶν πραγμάτων καὶ προσωρινῶς ἐλειτούργησε ἡ Σχολὴ τοῦ Οἰκονόμου, εἰς τὴν ὅποιαν οἱ Διδάσκαλοι ἐξηκολούθησαν τὴν συνῆχειαν τῶν μαθημάτων πρὸς τοὺς μαθητάς των· ἦτο πεπρωμένον ἡ Σχολὴ τοῦ Οἰκονόμου νὰ παράσχη ἄσυλον εἰς τὴν διωκομένην διάδοχόν της. !

Ἄλλ' εὐτυχῶς ἡ κρίσις αὕτη δὲν διήρκεσε πολὺ· διότι μόλις ἐπέρασαν αἱ πρῶται ἡμέραι τοῦ τρόμου, ὁ ἐκ τῶν προκρίτων Χατζῆ Παρασκευᾶ Σαλτέλλης, συνεννοηθεὶς μὲ τοὺς Διδασκάλους καὶ τοὺς λοιποὺς προκρίτους, ἔσπευσεν εἰς Πέργαμον πρὸς τὸν ἰσχυρὸν Τοπάρχην Καραοσμάνογλου· μαζί του ἔφερε καὶ τὸ ἐκδοθὲν διὰ τὴν ἴδρυσιν τῆς Σχολῆς αὐτοκρατορικὸν διάταγμα, τὸ ὅποῖον, καθὼς ἤδη ἀνεφέραμεν, ἠπέιλει αὐστηρὰν τιμωρίαν διὰ πᾶσαν ἐπέμβασιν εἰς τὴν οἰκοδομὴν καὶ διὰ πᾶσαν παρεμπόδισιν τῆς λειτουργίας της. Διὰ τῶν ἐνεργειῶν δὲ τοῦ Καραοσμάνογλου ἀπεσοβήθη ὁ κίνδυνος καὶ ἡ Σχολὴ μετὰ ἀργίαν τριῶν μηνῶν ἠνοιξεν ἐκ νέου τὰς πύλας της.

Ἄλλαι περίοδοι κρίσεως παρουσιάζονται κατὰ τὰ ἔτη 1818 καὶ 1820, τὰ ὅποια φαίνεται δὲν παρουσιάζουν δύο κρίσεις, ἀλλὰ μίαν συνεχῆ διαρκέσασαν ἀπὸ τοῦ 1818 μέχρι τοῦ 1820. Κατὰ τὰ ἔτη ταῦτα δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν ὅτι ἡ Σχολὴ διέρχεται ἐσωτερικὴν κρίσιν κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν προηγούμενην, ἣ ὅποια μπορεῖ νὰ χαρακτηρισθῆ ὡς ἐξωτερικῆ.

Τί ἀκριβῶς συνέβη δὲν γνωρίζομεν. Ἀπὸ δύο ὅμως ἐπιστολάς πρὸς τοὺς δύο κορυφαίους τῶν Διδασκάλων τῆς Σχολῆς, πρὸς τὸν Σαράφην καὶ τὸν Καίτην, ἐξάγεται ὅτι ἐσημειώθη διάστασις μεταξύ Διδασκάλων καὶ Ἐφόρων καὶ ὅτι οἱ Διδάσκαλοι διετέλουν ὑπὸ παραίτησιν. Ἀπὸ τὴν πρώτην πρὸς τοὺς δύο Διδασκάλους ἀποτρεπτικὴν ἐπιστολὴν τοῦ ἐν Σμύρῃ Διδασκάλου καὶ παλαιοῦ τροφίμου τῆς Ἀκαδημίας Δωροθέου* δὲν ἐξάγομεν

* Ἐνοφ. 1905 σ. 385. Ἴδε καὶ Γεωργ. Σακκάρη, Ἱστορία τῶν Κυδωνιῶν, σ. 96-97.

ποῖα ἦσαν τὰ αἷτια τῆς διαφορᾶς, πλὴν μόνον ὅτι ὑπῆρχαν τοιαῦτα « . . . Δέομαι λοιπὸν καὶ παρακαλῶ, φιλογενεῖς Διδάσκαλοι, ἂν αἱ διαφοραὶ περὶ σμικρῶν πραγμάτων, μὴ θελήσητε νὰ προξενήσητε τοιαύτην ζημίαν εἰς τὴν δυστυχῆ ταύτην Σχολήν. Δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι ἡ ἔλλειψις ὑμῶν θέλει δώσει τὴν περίστασιν παντὸς κακοῦ ». Ἀπὸ τὴν δευτέραν ὅμως ἐπιστολὴν τοῦ μεγάλου τοῦ Γένους Διδασκάλου Κων)τίνου Οἰκονόμου*, παραινεντικὴν συγχρόνως καὶ ἀποτρεπτικὴν πρὸς τοὺς δύο Διδασκάλους, ὅπως δὴποτε δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ποῖα ἦσαν τὰ αἷτια ταῦτα. Ὁ ἴδιος ὁ Οἰκονόμος, ὁ ὁποῖος πάντως θὰ εἶχε καὶ μερικὰς πληροφορίας, τὰ συνοψίζει εἰς τρία. « Διὰ τρεῖς τινὰς αἰτίας, Διδάσκαλοι, λέγει, νομίζω ὅτι θέλετε ν' ἀναχωρήσητε ἀπὸ τὰς Κυδωνίας ἢ διὰ τινὰ πρὸς τοὺς πολίτας δυσαρέσκειαν, ἢ δι' ἐπιθυμίαν ἄλλης ἐπικερδεστέρας διδασκαλικῆς καθέδρας ἢ δι' ἡσυχίας ἔρωτα. » Καὶ ἐκ τούτων πάλιν ὁ ἴδιος ἀπορρίπτει τὸ τρίτον, ὡς μὴ ἀρμόζον εἰς ἄνδρας, ὅποιοι ἦσαν οἱ δύο κορυφαῖοι ἐκεῖνοι Διδάσκαλοι. Καὶ βέβαια ὄχι μόνον οἱ δύο οὗτοι τῆς Ἀκαδημίας Διδάσκαλοι, ἀλλὰ καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι τῆς σεμνῆς χορείας τῶν μεγάλων τοῦ Γένους Διδασκάλων δὲν ἠδύναντο ποτὲ νὰ κάμουν ἕ,τι εἰς ἄλλην παλαιὰν ἐποχὴν τοῦ ἔθνους μας ἕκαμαν οἱ Στωϊκοί, νὰ ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ τὰ κοινὰ καὶ ἀπὸ τὸ ἔργον των χάριν τῆς ἰδίας ἡσυχίας καὶ ἡρεμίας, πρὸς μεγάλην ὅμως βλάβην τοῦ ἔθνους των, τὸ ὅποῖον τότε μὲ τὴν ἰδικὴν των ἀπομάκρυνσιν ἔμεινεν ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν κατωτέρων ἀνθρώπων. Τοιοῦτο τι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἀποφασίσουν οἱ δύο μας Διδάσκαλοι οὔτε καὶ κανεὶς ἄλλος ἀπὸ τοὺς μεγάλους τοῦ Γένους Διδασκάλους. Ἀφοῦ λοιπὸν τὸ τρίτον τοῦτο ἀπορρίπτεται μένουσιν τὰ δύο πρῶτα, τὰ ὅποια φαίνεται ὅτι ἔφεραν τὴν διάστασιν ἐκεῖνην.

Πραγματικὰ οἱ Διδάσκαλοι ἐστενοχωροῦντο διὰ τὰς συχνὰς, καθὼς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, πολιτικὰς διαμάχας καὶ διχοστασίας· διότι αὗται καὶ εἰς τὴν πρόοδον τῆς Σχολῆς εἶχαν ὅπως δὴποτε τὸν ἀντίκτυπόν των καὶ συνήθως ἐπέφεραν τὴν ἐπέμβασιν

* Χαρκ. Σταυράκη, Αἱ Κυδωνίαι, σελ. 49 κ. ἑ., σ. 97-100, ἔπου καὶ δλόκληρος ἡ ἐπιστολή.